

i omedelbar fortsättning innanför den h. runslingan i riktning nedifrån uppåt. 48—52 **hulms** är fullt bibehållet. 51 **m** har en ovanlig form med nästan vågräta bst. Av 53 **t** finnes hst och v. bst i behåll. Följande runor äro helt förstörda. Framför 55 **s**, som är väl bevarat, finnes nedre delen av en stav, förmodligen i en **n**-runa. Mellan 53 **t** och 54 **n** finnes plats för två runor. Namnet har sålunda otvivelaktigt varit *Holmstæins*.

I sin anteckningsbok har Hadorph återgivit inskriften sålunda: **sturbiarn · lit × raisa × stain × ftir × sikstin · fapur ... bropur × hulast**. På det av Leitz ritade träsnittet (B 193) har den följande form: **× sturbiarn · lit · raisa · stai ... ftir · sikst ... in fapur ... bropur hunast ... nst**. Den sista runföljden återges av L 559: »hun a stin sa». — Det är emellertid anmärkningsvärt, att Celsius, som 1692 undersökte stenen, har avsevärt mindre av inskriften: **sturbiarn -- t raisa stai ... ftir s ... st ... a fapur + - bropur**. Det sista namnet har Celsius tydligen icke upptäckt. Det förefaller sannolikt, att ristningen varit på h. sidan nästan lika mycket skadad som nu. Läsningen i B 193 kan bero på suppling av vad man ansåg säkert ha funnits. — Dybeck: **× sturbiarn -- t raisa stai ... ftir s ... t ... n fapur ... bropur hulnst ... s**. — Brate: »På ett löst stycke» fanns 12—14 **t · ra**. 48—55 **hulmst ... s**.

Om namnet *Styrbiorn* se Sö 339, U 454, om *Sigstæinn* Sö 291 (och U 174), om *Holmstæinn* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 105.

411. N. Til, S:t Olovs sn.

Pl. 59.

Litteratur: B 194, L 560, D 2: 202. J. Hadorph, *Resejournal* 1682; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 146; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 139; E. Brate, *Anteckningar* 1915 (ATA); E. Floderus, *De äldsta Sigtunavägarna och ortnamnet Til* (i: *Fornvännen* 1945), s. 129 f.

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 194); Dybeck a. a.; Brate foto 1915 (ATA).

Runstenen står rest på en stenkulle omkr. 200 m. SV om N. Til (Björkbacka) och omkr. 190 m. V om U 410, i västra kanten av ett åkergräde invid gärdesgården, på vars andra sida en skogshage sträcker sig ned till Garnsviken. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna». Stenen blev rest år 1940.

55 m. V om runstenen U 411, i slutningen ned mot Garnsviken, ligger en stensamling i kanten av en strandvall. »Den består av stora klumpstenar, som bilda en mot land öppen halvkrets, fylld med sten och jord, och kan ej tolkas som annat än fundament till en forntida brygga. Höjden över Mälaren är 4,5 m.» (Floderus). Runstenen har sålunda markerat den väg, som från bryggan förde upp mot land. På den motsatta stranden av Garnsviken finnes ristningen U 412 på ett stort stenblock, som sannolikt har tjänstgjort som landningsmärke.

Hadorph: »Norre Tijl.» I Peringskiölds *Monumenta* anges platsen som »Nortil i gärdet», hos Liljegren som »Löfstadholm, N. i gärdet». Dybeck: »Denne runsten står norr ut i Tils gärde, vester om byn.»

Tresidigt stenblock av ljusröd granit. Höjd 1,74 m., bredd 0,93 m. Den ristade sidan vetter åt S. Den är ganska jämn. Även den högra sidan har en jämn yta men saknar ristning. Ristningen är djupt huggen, tydlig och väl bevarad.

Inskrift:

× ilturi × lit × raisa × stin × eftir × sukir × fapur × sin × kup × hialbi · ant · ahns ×
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

ilturi let raisa stæin æftir Syggæir(?), faður sinn. Guð hialpi and hans.

»ilturi lät resa stenen efter Sigger, sin fader. Gud hjälpe hans ande.»

Fig. 110. U 411. N. Til, S:t Olovs sn.
Efter B 194.

Till läsningen: Runorna 1—6 **ilturi** äro fullt tydliga, och namnet är därför alldeles otvivelaktigt. 4 **u** är icke stunget. Icke stungna äro 17, 27 **i**, 25 **u**, 26 **k**. Tydligt stunget är 19 **e**. Alla runorna i namnet 24—28 **sukir** äro fullt säkra. Runan 49 är på ett egendomligt sätt missbildad. På v. sidan av hst finnes en nedåtriktad bst, på h. sidan två små korta bistavar i vinkel mot varandra såsom i **h**-runan. Det är ovisst, om **a** eller **h** avses. Men r. 50 är ett tydligt **h**.

Hadorph (och Leitz): 1—6 **ilturi**, 19 **e**, 24—28 **sukir**, 49—52 **hans**. — Celsius: 1—6 **ilturi**, 19 **i**, 24—28 **sukir**, 49—52 **hans**. — Dybeck: 1—6 **ilturi**, 19 **e**, 24—28 **sukir**, 49—52 **hans**. — Brate: 1—6 **ilturi**, 19 **e**, 24—28 **sukir**, 49—52 **hans**.

Namnet 1—6 **ilturi** är f.ö. icke känt från någon runinskrift, icke heller från några andra nordiska medeltidskällor. I en förteckning över gränsmärken mellan Varend och Njudung från år 1320, bevarad i en senare avskrift (SD 3, s. 484 f.), förekommer ortnamnet *Illdorabech*; möjligen ingår häri ett personnamn *Illdore* (Lundgren). Om **ilturi** är ett sammansatt namn, är förleden sannolikt adjektivstammen *ill-* 'ond'. — Namnet på den døde, 24—28 **sukir**, är sannolikt en sammansättning med *-gæirr*. Förleden kan då knappast vara annat än *Sig-*. Jfr **sukrupar** *Sigrøðar* Sö 101, **sukrupar** *Sigrøðar* L 312 Bro kyrka, **syktrykr** *Sigtrygg* U 98 (S. Bugge i *ATS* 10: 1, s. 54).

412. Viby, S:t Olovs sn.

Pl. 60.

Litteratur: B 191, L 561, D 2: 201. J. Bureus, F a 5 n:r 303; Ransakningarna 1667—84; J. Hadorph, *Resejournal* 1682; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 146; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 142; P. J. Lindal, *Forskningar i Sigtuna-ängden* hösten 1875 (ATA); E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 82, *Anteckningar* 1915 (ATA); E. Floderus, *Sigtuna* (1941), s. 45, *De äldsta Sigtunavägarna och ortnamnet Til* (i: *Fornvännen* 1945), s. 128 f.

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick (i F f 6, n:r 120); Leitz och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 191); Dybeck a. a., Brate foto 1915 (ATA).

Ristningen finnes på ett stenblock, som ligger i den skogklädda sluttningen ned mot Garnsviken, S om Viby, o. 150 m. Ö om torpet Rosendal, o. 50 m. från Garnsvikens strand och ungefär 1 km. NNÖ om landsvägsbron till Sigtuna. Höjden över vattnet är 5 m. Blocket står fritt på en sockel av stenar. Ristningen är vänd mot Garnsviken, sålunda mot SÖ.

Inskriften har först i sen tid blivit bekant för Bureus. Den saknas i hans anteckningsbok F a 6 och finns i hans renskrivna samling »Sveorum Runæ» införd på en liten inklistrad lapp (med Burei egen handstil). Som plats anges: »I Wijby Strand.» I *Ransakningarna* meddelas, att »På Östre sijdan wedh Siön, der Sigtuna Egor gräntza tilhopa med Wijby, Ståår uthi bem^{te} Wijby Gärdesbacka een omskrefwen Runsteen». Hadorph: »Wijby Strandhäll. Denna sten är orörlig på ett bergh ståendes, och Runorne påhugne efter honom som tyckes dher i siön drunknat vara.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* (se fig. 112) synes först ha varit antecknat: »Wiby Strandhäll S. Ol. Sochn»; detta har senare (med samma hand) blivit rättat till: Wiby